

Отримано: 8 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Фостаковська Г. В. Елементи фінансового механізму митного регулювання як спосіб реалізації фінансової політики / Г. В. Фостаковська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острогор: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 197–203.

УДК 336.339.543

JEL Classification: H70

Галина Василівна Фостаковська,
Тернопільський національний економічний університет

ЕЛЕМЕНТИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розкрито зміст і структуру фінансового механізму митного регулювання. Обґрунтовано необхідність застосування останнього для реалізації державної політики у сфері фінансової діяльності.

Ключові слова: фінансова політика, фінансова стратегія, фінансова тактика, фінансовий механізм митного регулювання.

Galyna Vasylivna Fostakovska,
Ternopol'skyy natsional'nyy ekonomicheskyy universytet

ЭЛЕМЕНТЫ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА ТАМОЖЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КАК СПОСОБ РЕАЛИЗАЦИИ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ

В статье раскрыто содержание и структура финансового механизма таможенного регулирования. Обосновано необходимость применения последнего для реализации государственной политики в сфере финансовой деятельности.

Ключевые слова: финансовая политика, финансовая стратегия, финансовая тактика, финансовый механизм таможенного регулирования.

Galyna Vasylivna Fostakovska,
Ternopil National Economic University

ELEMENTS OF FINANCIAL MECHANISM OF CUSTOMS REGULATION AS A WAY OF FINANCIAL POLICY IMPLEMENTATION

This article reveals the content and structure of the financial mechanism of customs regulations. It has been justified the necessity of the use of the financial mechanism for the implementation of state policy in financial sector.

Keywords: fiscal policy, financial strategy, financial tactics, financial mechanism of customs regulations.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі в Україні є поглиблення реформи фінансової системи. Фінансовий вплив на соціально-економічний розвиток, що лежить в основі формування і реалізації фінансової політики, здійснюється не автоматично сам по собі, а через фінансовий механізм, який становить досить складну систему впливу на різні сторони фінансової діяльності окремих суб'єктів і відображає напрями, характер і сутність функціонування фінансів у суспільстві. Визначення і практичне застосування методів та інструментів фінансового механізму повинні бути адекватні (відповідати) стану фінансової системи та економіки загалом.

З погляду на те, що фінансовий механізм в період становлення ринкових відносин та реформування державних інститутів регулювання економікою виступає важливим інструментом розподілу і перерозподілу ВВП на різних рівнях господарювання ця категорія заслуговує на особливу увагу науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз досліджень та публікацій, присвячених тлумаченню поняття фінансового механізму та визначення його складових висвітлено в працях багатьох вчених-економістів, зокрема: І. Т. Балабанова, А. Д. Данілова, Н. А. Дехтяр, А. О. Спіфанова, О. П. Кириленко, О. М. Ковальюка, М. І. Крупки, С. В. Львовичкіна, В. М. Опаріна, А. М. Поддєрьогіна, В. М. Федосова, С. І. Юрія та ін.

Мета. Фінансовий механізм широко досліджується у наукових працях, але виокремлення конкретних його функцій є досить дискусійним. Досі залишається недостатньо дослідженим фінансовий механізм

митного регулювання, його складові, вплив на соціально-економічні процеси, зв'язок з державним регулюванням економіки. Саме це, на нашу думку, зумовлює актуальність теми дослідження.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення суті фінансового механізму, уточнення поняття фінансового механізму митного регулювання та визначення його складових на основі розгляду основних наукових поглядів.

Виклад основного матеріалу. Сучасне розгортання глобалізаційних процесів у світі, посилення конкуренції в рамках світової економіки гостро ставлять питання про суттєве вдосконалення системи регулювання національної економіки. Отже, необхідність втручання держави в економіку викликана об'єктивними обставинами і, зокрема, потребою створення умов для ефективного функціонування ринкового фінансового механізму, усунення негативних наслідків кризових процесів, захисту національних інтересів як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

Таким чином, конкурентоспроможними мають бути не тільки суб'єкти ринкових відносин, але й державні інститути регулювання. На нашу думку, особливе місце в регулюванні економічної системи та відносин належить фінансовій політиці держави, що полягає у застосуванні комплексу заходів у сфері фінансової діяльності, а саме:

- розробці загальної концепції фінансової політики, визначення її основних напрямів, цілей і головних завдань, які необхідно вирішити для досягнення поставлених цілей за певний період;
- створенні адекватного фінансового механізму, за допомогою якого відбувається виконання всієї діяльності держави у сфері фінансів;
- керуванні фінансовою діяльністю держави та інших суб'єктів економіки, тобто підбір і розміщення кадрів, здатних організувати вирішення поставлених завдань.

Водночас, фінансова політика – відносно самостійна сфера діяльності держави, найважливіший засіб реалізації її політики у будь-якій сфері суспільної діяльності [24, с. 567].

Отже, головне завдання фінансової політики держави – забезпечення реалізації цієї чи іншої державної програми соціально-економічного розвитку, необхідними фінансовими ресурсами. Необхідно наголосити, що державна фінансова політика сприяє вирішенню таких стратегічних завдань:

- формуванню максимально можливого обсягу фінансових ресурсів, що надходять у розпорядження держави;
- забезпеченню раціонального розподілу фінансових ресурсів між галузями і сферами економіки та регіонами;
- концентрації фінансових ресурсів на найважливіших напрямках економічного і соціального розвитку;
- створенню ефективної системи управління фінансами держави та інших суб'єктів економічних відносин [23, с. 611].

Основними складовими фінансової політики держави виступають: бюджетна – податкова політика, грошово-кредитна політика, митна політика, боргова політика, інвестиційна політика і залежно від характеру заходів та завдань, що вирішуються, і періоду, на який вони розраховані, науковці виділяють фінансову стратегію і фінансову тактику.

Зазначимо, що фінансова стратегія розглядається як основний напрям використання фінансів, що розраховані на перспективу і передбачають рішення великомасштабних завдань, визначених економічною і соціальною стратегією. Прикладами стратегічних завдань є: створення сприятливого інвестиційного клімату, формування і нарощування національного капіталу, формування ефективного фінансового ринку тощо.

Натомість, фінансова тактика спрямована на вирішення завдань окремого етапу розвитку країни. Яскравими прикладами фінансової тактики можуть слугувати удосконалення системи оплати праці, територіальний перерозподіл фінансових ресурсів через бюджетну систему, вдосконалення системи пенсійного забезпечення, податкового, митного законодавства, державних інститутів регулювання економікою тощо.

Важливою складовою, власне, системи національного регулювання економічних процесів вважаємо податкове та митне регулювання, оскільки воно передбачає, насамперед, використання податкових та митних механізмів, а також, визначає характер зовнішньоекономічних відносин. Адже через встановлення мита та інших податків держава встановлює засади для підтримання національних товарів та проходу іноземної продукції.

Вважаємо, що доцільно наголосити на тому, що масштабною спробою в напрямку вдосконалення податкового та митного законодавства й механізмів справляння митних платежів стало прийняття в 2010 році Податкового та у 2012 році Митного кодексів. До прийняття зазначених нормативно-правових актів законодавство, що регулювало податкове адміністрування, права та обов'язки державних органів,

що здійснювали його, було значно розпорошене між значною кількістю нормативних актів, які мали неоднозначне тлумачення норм при їх застосуванні, що негативно впливало на стан бюджетних надходжень та не сприяли розвитку підприємництва і здійснення інвестицій.

Наступним важливим кроком на шляху вдосконалення фінансової політики держави стало підписання в 2013 році Президентом України Указу «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади», відповідно до якого вдосконалено державний інститут регулювання податкового адміністрування, а саме: утворено Міністерство доходів і зборів України (далі Міндоходів) шляхом реорганізації Державної митної служби України та Державної податкової служби України, а також поклавши на Міністерство функцію з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [19].

Тому прийняття Податкового та Митного кодексів України і створення Міндоходів стали важливими тактичними фінансовими кроками держави на цьому етапі розвитку, оскільки:

1. Одним із основних завдань Міндоходів є забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізація єдиної державної податкової, державної митної політики, а також боротьба з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, здійснення в межах своїх повноважень контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів та інших платежів [20, с. 71].

2. Податковий кодекс та Митний кодекс України регулюють відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів та встановлюють правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Доцільно зауважити, що виконання основного завдання у сфері фінансової діяльності Міндоходів передбачає вдосконалення фінансових механізмів митного регулювання, здійснення комплексного контролю за дотриманням митного та податкового законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, запровадження спрощених і модернізованих митних процедур на кордоні та всередині держави. Адже, в кінцевому результаті, основним завданням компонентів фінансової політики є забезпечення соціально-економічного розвитку та стратегічних пріоритетів держави, забезпечення умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізації збалансованої соціальної політики і т. д. [17, с. 576].

Як відомо, фінансова політика реалізовується за допомогою фінансового механізму, а головний вектор цього впливу – взаємовідносини держави, яка виробляє та реалізує фінансову політику, із суб'єктами господарювання, що забезпечують виробництво ВВП. Визначень поняття фінансового механізму та його складових як у вітчизняних, так і зарубіжних наукових джерелах є чимало.

Тлумачення поняття фінансового механізму та визначення його складових висвітлено в працях багатьох вчених-економістів. Проте в економічній літературі немає єдиного підходу до визначення цього поняття. Тому аналіз еволюції поглядів у фахових працях зарубіжних і вітчизняних вчених щодо тлумачення поняття «фінансовий механізм», зокрема визначення його складових, допоможе поглибити знання про сутність терміна в теоретичному аспекті та ефективність взаємодії його складових у практичному застосуванні.

Очевидно, що неоднозначність тлумачення поняття «фінансовий механізм» пояснюється довготривалою дискусією між вченими стосовно того, чи доцільно взагалі виділяти окреме самостійне поняття. Поряд з цим західні вчені всебічно досліджують фінансові методи, форми, способи впливу на суспільство, державу чи окремий суб'єкт господарювання, що є окремими елементами фінансового механізму.

Отже, на сьогодні в науково-економічній літературі найчастіше трапляється структура фінансового механізму, що складається з п'яти основних елементів: фінансових методів, фінансових важелів, правового, нормативного та інформаційного забезпечення.

Ми поділяємо підхід Н. А. Дехтяр і О. М. Ковалюк щодо виокремлення всіх основних складових фінансового механізму та вивчення їхнього практичного застосування для розроблення оптимальної фінансової політики, яка б дозволила максимально використовувати наявний фінансово-економічний потенціал країни (підприємства). Вчені зазначають, що нехтування окремими структурними елементами цього механізму є однією з основних причин загрози фінансової стійкості країни (суб'єкта господарювання), незадоволення суспільних потреб.

У контексті трактування складових фінансового механізму, О. М. Ковалюк наголошує на відсутності джерел правового, нормативного та інформаційного забезпечення для їх реалізації та невідільності такої складової, як фінансова політика, яка визначає засади реалізації цього механізму. З такої позиції фінансовий механізм – «це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовують у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного їх забезпечення фінансовою політикою на мікро- та макрорівні» [8, с. 22].

Отож, з початку XXI століття особлива увага приділяється питанню нормативно-правового та інформаційного забезпечення фінансового механізму, що є запорукою його ефективного, регульованого і безперервного функціонування. Відтак розглядати фінансовий механізм без такого забезпечення практично неможливо.

У процесі еволюції структури «фінансового механізму» окремі автори вносять свої корективи. Наприклад, одні додають такий компонент, як організаційне забезпечення, також виділяють фінансові інструменти (В. М. Федосов, С. І. Юрій); інші залучають до структури фінансові відносини (А. О. Єпіфанов та ін.); ще інші – фінансовий контроль (Н. М. Давиденко, О. Є. Данилевська-Жугунісова); окремі ігнорують інформаційне забезпечення (В. С. Загорський, Ю. І. Ляшенко та ін.) і т. д.

Серед розмаїття визначень і підходів учених та практиків найбільшої уваги заслуговують два підходи до трактування сутності фінансового механізму.

Перший підхід полягає в тому, що під фінансовим механізмом розуміють функціонування самих фінансів. Інтерпретація зарубіжними і вітчизняними науковцями фінансового механізму як засобу відображення і впливу на організацію фінансів і фінансових відносин на всіх рівнях економіки зображено в табл. 1.

Таблиця 1

Тлумачення сутності фінансового механізму як елемента управління фінансовими відносинами*

Автор	Визначення
Азріліян А. Н.	Складова частина господарського механізму; сукупність форм і методів, за допомогою яких забезпечується реалізація широкої системи розподільчих відносин, формування доходів і нагромаджень, формування і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів.
Дробозіна О. Л.	Система встановлених державою форм, видів і методів організації фінансових відносин.
Кириленко О. П.	Фінансовий механізм – це сукупність конкретних форм і методів забезпечення розподільчих і перерозподільчих відносин, утворення доходів, фондів грошових коштів.
Ковалюк О. М.	Фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовують у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, а також за відповідної фінансової політики на мікро- і макрорівні.
Колчина Н. В.	Фінансовий механізм – це система управління фінансами підприємства з метою досягнення максимального.
Нікольський П. С.	Фінансовий механізм – це сукупність форм, методів і важелів планового управління фінансовими відносинами, пов'язаними з плануванням фінансів, утворенням, розподілом і використанням грошових доходів, нагромадженням фондів, із системою фінансування видатків.
Поддерогін А. М., Буряк Л. Д., Нам Г. Г.	Фінансовий механізм – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і фондів грошових засобів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати виробництва.
Федосов В. М., Юрій С. І., Глушенко А. С.	У вузькому розумінні – це сукупність конкретних фінансових методів і важелів впливу на формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання та населення.

Примітка: систематизовано на основі джерел [2; 7; 8; 9; 12; 14; 21; 22]

Отже, відповідно до вищезазначеного, матеріальним відображенням фінансових відносин є грошові потоки. Організація цих потоків, порядок їх здійснення відбувається за певними правилами, певними напрямками, що й характеризує фінансову «техніку». На підставі цього підходу й виходить розуміння фінансового механізму як організаційного відображення фінансових відносин.

Другий підхід до розгляду поняття «фінансовий механізм» полягає в тому, що його розуміють як сукупність методів і форм, інструментів, прийомів та важелів впливу на стан і розвиток підприємства. У табл. 2 подано основні підходи зарубіжних і вітчизняних вчених до визначення поняття «фінансового механізму» з погляду засобу впливу на соціальний та економічний розвиток суспільства чи окремого підприємства.

Таблиця 2

Тлумачення сутності фінансового механізму як засобу впливу на соціально-економічний розвиток суспільства або окремого підприємства*

Автор	Визначення поняття «фінансовий механізм»
Балабанов И. Т.	Система дії фінансових важелів, яка виражається в організації, плануванні й стимулюванні фінансових ресурсів.
Мочерний С. В. та ін.	Комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку і соціальних потреб громадян.
Заяц Н. С., Фісенко М. К., Бондар Т. Є.	Найважливіша підсистема господарського механізму; сукупність методів та форм, інструментів і важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства в процесі здійснення розподільчих і перерозподільчих фінансових відносин.
Кірейцев Г. Г.	Сукупність методів реалізації економічних інтересів шляхом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток підприємства.
Льовочкін С. В., Данілов А. Д.	Системна сукупність методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток і система фінансових індикаторів та фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив.
Опарін В. М., Романенко О. Р. Стеців Л. П. та ін.	Сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.
Райзберг Б. А., Лозовський Л. Ш. та ін.	Фінансовий механізм – це складова частина господарського механізму, сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відносин.
Ткаченко С. О.	Дозволяє здійснювати ту або іншу фінансову політику держави, складається із сукупності фінансових ресурсів, що перебувають у його розпорядженні, й методів державного регулювання економіки за допомогою цих ресурсів.
Федосов В. М., Юрій С. І., Глушченко А. С.	У широкому розумінні – це комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Примітка: систематизовано на основі джерел [1; 3; 5; 6; 10; 13; 16; 18; 22]

Цей підхід відображає зовнішню дію функціонування фінансів підприємств, характеризує фінанси як вирішальний чинник впливу апарату управління на економічний стан підприємства. Незважаючи на існування таких підходів до суті фінансового механізму, в науковій літературі до цього часу чіткого визначення поняття «фінансовий механізм» не існує. Таким чином, найбільш визначальною ознакою фінансового механізму є наявність організаційних, нормативно-правових і методичних положень щодо організації фінансових відносин для досягнення певного роду стратегічних і тактичних цілей.

Отже, формування і реалізація фінансової політики виявляється за допомогою фінансового механізму через фінансовий вплив на соціально-економічний розвиток.

Необхідно наголосити, що досить важливе значення відіграє фінансовий механізм в митному регулюванні економіки. Досліджуючи структурно-декомпозиційну економічну природу фінансового механізму митного регулювання звернемося до визначення «митне регулювання». Варто зазначити, що із набранням чинності Митного кодексу України (далі МКУ) від 13 березня 2012 р. відсутнє поняття «митне регулювання». Так, згідно зі ст. 5 МКУ, форма та компетенція митної політики видозмінюється, перетворюючись на «державну політику у сфері державної митної справи», а тарифне та нетарифне регулювання стають першочерговими механізмами її забезпечення [11, с. 11].

Таким чином, нині визначення «митне регулювання» є лише в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (ст. 1) «митне регулювання» – регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедури митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України [4, с. 377].

Оскільки Україна визначила курс розвитку держави на подальшу інтеграцію у світове господарство, звидси регулювання торгівлі й фінансових потоків у зовнішньоекономічній діяльності набуває дедалі більшого значення. У цьому контексті особливу увагу необхідно приділити фінансовому механізму митного регулювання як основі регулювання фінансових потоків держави при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Важливо зазначити, що кожна ланка фінансового механізму митного регулювання (методи, важелі, форми) є складовою єдиного цілого. Вони взаємопов'язані. Разом з цим сфери та ланки функціонують відносно самостійно. Ця обставина зумовлює необхідність постійного узгодження складових фінансового механізму. У рис. 1 подано структуру фінансового механізму митного регулювання.

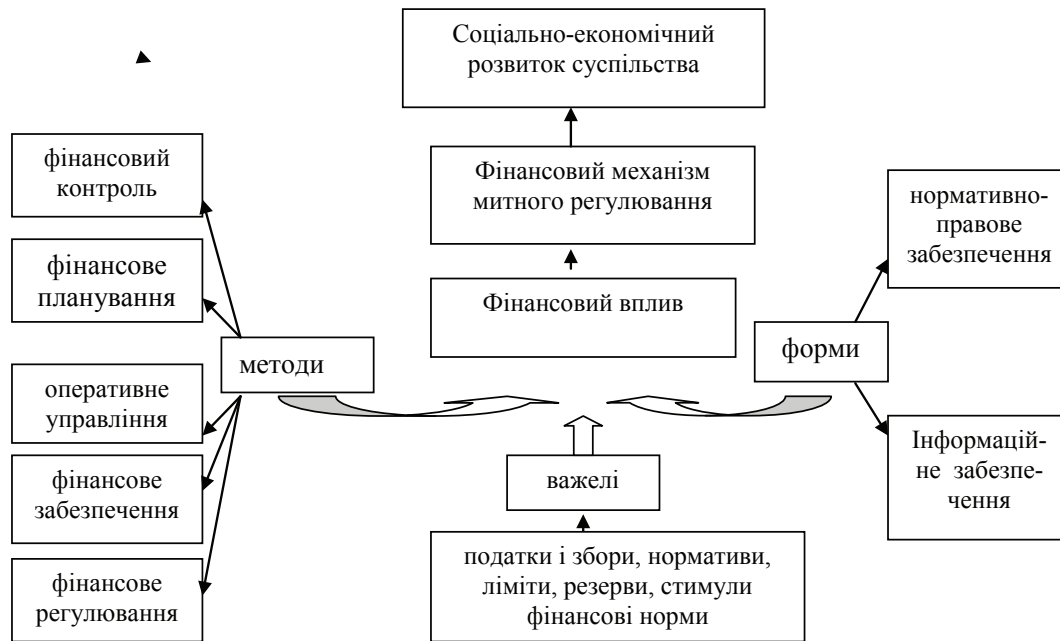

Рис. 1. Структура фінансового механізму митного регулювання*

* Складено автором

Безумовно, що серед всіх фінансових важелів фінансового механізму митного регулювання, звичайно, особливе місце займають податки і збори, з допомогою яких держава мобілізує кошти для виконання покладених на неї функцій, а також впливає на підприємницьку діяльність, сприяє інвестиційній активності, визначає пропорції нагромадження і споживання, забезпечує раціональне використання обмежених природних ресурсів тощо.

Саме Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права й обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [15, с. 2]. Відносини ж пов'язані зі справлянням митних платежів, регулюються Митним кодексом, Податковим кодексом України та іншими законами України з питань оподаткування.

На нашу думку, фінансовий метод як складова фінансового механізму митного регулювання є засобом впливу фінансових відносин на зовнішньоекономічну діяльність. Фінансові методи діють у двох напрямках: управління рухом фінансових ресурсів та ринковими комерційними відносинами, пов'язаними зі зміною витрат і результатів, з матеріальним стимулюванням і відповідальністю за ефективне використання грошових фондів. Дія фінансових методів виявляється в утворенні та використанні грошових фондів.

Зауважимо, що серед фінансових методів особливе місце займає фінансове планування, у якому використовуються спеціальні методи: метод коефіцієнтів, нормативний, балансовий. Чільне місце в плануванні надходження коштів від зовнішньоекономічної діяльності належить розробленій і затвердженій Міністерством фінансів України Методикі прогнозування надходжень ввізного мита. Ми погоджуємося з авторами методики в тому, що Методика дозволяє прогнозувати надходження як ввізного, так і вивізного мита, враховуючи зміни в динаміці та структурі внутрішнього попиту, в динаміці та структурі валової доданої вартості за видами економічної діяльності, зміни поточних і перспективних обсягів експортно-імпорتنних операцій.

Доцільно зазначити, що нормативно-правове забезпечення функціонування фінансового механізму митного регулювання включає законодавчі акти, постанови, накази, інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, ліміти та резерви та інші правові документи органів управління. Залучення юридичних норм дає змогу встановити єдині правила організації фінансових зв'язків, захистити економічні інтереси суспільства, проводити єдину політику у сфері фінансів, забезпечити фінансову дисципліну.

Інформаційне забезпечення складається з різного типу статистичної, економічної, комерційної, фінансової та іншої інформації.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що фінансовий механізм митного регулювання являє собою сукупність методів, форм, важелів за допомогою яких здійснюється максимальна акумуляція фінансових ресурсів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, їх перерозподіл та максимальний вплив на різні сторони суспільного розвитку. Дієвість та ефективність фінансового механізму митного регулювання з метою досягнення намічених цілей і завдань може бути досягнута за узгодженої взаємодії всіх його складових, який проявляється через взаємозв'язок і взаємодію його елементів, при наявному нормативно-правовому та інформаційному забезпеченні. У зв'язку з проведенням адміністративної реформи цей процес перебуває на етапі розвитку і тому потребує великих фінансових витрат, кваліфікованих фахівців, відповідної системи управління змінами нормативно-правової бази регулювання цього процесу. У подальших дослідженнях з означеної проблеми необхідним є дослідження й аналіз наявних трансформаційних процесів у сфері митного регулювання.

Література:

1. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 25 с.
2. Большой экономический словарь [Текст] / под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – М. : Институт новой экономики, 2007. – 1472 с.
3. Економічна енциклопедія [Текст] : у трьох томах / ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред.). – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
4. Закон України від 16.04.1991 р. №959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 29. – 377 с.
5. Заяц Н. Теория финансов : учеб. пособие / [Н. Заяц, М. К. Фисенко, Т. Е. Бондарь и др.]. – [2-е изд., стереотип]. – Мн. : Выш. шк., 1998. – 142 с.
6. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посібник / за ред. Г. Г. Кірейцева. – К. : ЦУД, 2002. – 268 с.
7. Кириленко О. П. Фінанси : навч. посібник / О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТОВ. ЦМДС, 1998. – 34 с.
8. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) [Текст] : монографія / О. М. Ковалюк. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, – 2002. – 22 с.
9. Колчина Н. В. Финансы предприятий / Н. В. Колчина ; [под ред. проф. Н. В. Колчиной]. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 16 с.
10. Львовичкін С. В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання [Текст] / С. В. Львовичкін // Фінанси України. – 2000. – № 12. – С. 25–33.
11. Митний Кодекс України: Закон № 4495-VI від 13.03.2012. Правова єдність. Всеукраїнська асоціація видавців. – К. – 11 с.
12. Никольский П. С. Финансы в системе хозяйственного механизма управления промышленностью / П. С. Никольский. – М. : Финансы и статистика, 1982. – 60 с.
13. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) [Текст] : навч. посібник / В. М. Опарін. – 4-те вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2007. – 240 с.
14. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник / [А. М. Поддєрьогін, Я. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.]. – [2-ге вид. перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 1999. – 18 с.
15. Податковий Кодекс України: Закон № 2755-VI від 02.12.2010. Офіційні матеріали. Бібліотека платника податків. Книга 12 (18). – К. : Юрінком Інтер, 2010. – С. 2.
16. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Я. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – [2-е изд., исправл.]. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 369 с.
17. Теорія фінансів : підручник / за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
18. Ткаченко С. О. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посібник / С. О. Ткаченко. – Харків : Видавництво Харківського національного університету внутрішніх справ, 2008. – 312 с.
19. Указ Президента України від 24.12.2013 р. № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади». Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/tu/documents/12584.html>.
20. Указ Президента України від 18.03.2013 р. № 141/2013 «Про Міністерство доходів і зборів України» // Вісник податкової служби України. – 2013. – № 12. – 71 с.
21. Финансы. Денежное образование. Кредит : учебное пособие / под ред. Л. А. Дробозиной. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 479 с.
22. Фінанси [Текст] : підручник / за заг. ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 687 с.
23. 2. Фінанси : підручник. / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.] ; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
24. Фінанси: курс для фінансистів : навч. посіб. / за ред. В. І. Оспіщева. – К. : Знання, 2008. – 567 с.